

Kuru Fasulye Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısı ve Dağılımı; Çumra İlçesi Örneği

Fatma ÇİFTÇİ^{1,a,*}, Cennet OĞUZ^{2,b}, İsmail ÇİFTÇİ^{3,c}

¹Konya PTT Baş Müdürlüğü, İstatistik, Konya, Türkiye

²Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, Konya, Türkiye

³Konya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şubesi, Konya, Türkiye

*Sorumlu Yazar e-mail: fatma_ifc@hotmail.com

^aORCID: (0000-0001-6362-1777), ^bORCID: (0000-0001-7846-4866), ^cORCID: (0000-0001-7951-7042)

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi
Geliş: 26.04.2023
Kabul: 26.06.2023
Yayın: 30.06.2023

Anahtar Kelimeler:
Kuru Fasulye,
Sermaye Yapısı,
Konya,
Çumra.

Çalışmanın temel amacı Konya ilinde kuru fasulye üretiminde ilk sırada yer alan Çumra ilçesindeki işletmelerin sermaye yapılarının belirlenmesidir. Araştırmada örnekleme hacmi tabakalı tesadüf örnekleme yöntemine göre yapılmış olup veriler 2021 yılına aittir. İncelenen işletmelerin aktif sermayesinin %87.12'sinin duran (sabit) varlıkların oluşturduğu, duran varlıkların içinde de en yüksek pay %72.52 ile toprak sermayesine ait olduğu belirlenmiştir. İşletmeler ortalamasında pasif sermayesini %21.34'ünü yabancı sermaye, %78.66'sını öz sermaye oluşturmaktadır. Gayrisafi üretim değerinin %74.37'sini bitkisel üretim, %25.63'ünü hayvansal üretim değeri oluşturmaktadır. İşletmenin yapmış olduğu üretim faaliyetleri sonucunda elde ettiği gelir ile işletmenin toplam sermayesini kaç yılda geri ödeyeceğini ifade eden sermaye devir oranı %17.11, sermaye hızı ise 5.95 yıl olarak hesaplanmıştır. Bu süre oldukça uzun bir zaman olup tarım işletmelerinin kredi kullanma durumunu kısıtlamakta, çiftçi risk almaktan kaçınmaktadır. Son yıllarda girdi fiyatlarındaki aşırı dinamik değişimlerin yaşandığını da dikkate alarak işletmelerin ölçeklerine göre destekleme modellerinin geliştirilmesi, işletmelerin uygun faiz oranları kredi sağlamalarına imkân sağlayacak politika önlemleri olarak bölgenin bu üretim faaliyeti kolundan vazgeçmesinin önüne geçilmesi için çalışma yapılmasında yarar vardır. Ayrıca araştırma bölgesindeki kamu, sivil toplum, üniversite işbirliği içerisinde kuru fasulye yetiştiren tarım işletmelerine yönelik ıslah çalışmaları, üretim teknikleri, girdi temini, finansman kaynakları ve teknoloji kullanımı konusunda destek olunmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

Capital Structure and Distribution of Agricultural Enterprises Producing Dry Beans; Cumra District Example

Article Info

ABSTRACT

Article History
Received: 26.04.2023
Accepted: 26.06.2023
Published: 30.06.2023

Keywords:
Dry Beans,
Capital Structure,
Konya,
Cumra.

The main purpose of the study is to determine the capital structures of the enterprises in Çumra district, which is in the first place in dry bean production in Konya. In the study, the sampling volume was made according to the stratified random sampling method and the data belong to the year 2021. It has been determined that 87.12% of the active capital of the examined enterprises consists of fixed (fixed) assets, and the highest share among the fixed assets belongs to the land capital with 72.52%. In the average of enterprises, 21.34% of the passive capital consists of foreign capital and 78.66% of equity capital. Vegetable production constitutes 74.37% of the gross production value and animal production value 25.63%. The capital turnover ratio, which expresses how many years the enterprise will pay back the total capital of the enterprise with the income obtained as a result of the production activities, has been calculated as 17.1% and the capital rate as 5.95 years. This period is quite a long time and restricts the use of credit by agricultural enterprises, and the farmer avoids taking risks. Considering that there have been extreme dynamic changes in input prices in recent years, it would be beneficial to develop support models according to the scale of enterprises, and to prevent the region from giving up on this branch of production activity by taking policy measures that will allow enterprises to provide loans with appropriate interest rates. In addition, it is thought that it would be beneficial to support agricultural enterprises that grow dry beans in cooperation with the public, civil society and university in the research region in terms of improvement studies, production techniques, input supply, financial resources and technology use.

Atıf/Citation: Çiftçi F., Oğuz, C., Çiftçi, İ., (2023). Kuru Fasulye Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısı ve Dağılımı; Çumra İlçesi Örneği, *Ereğli Tarım Bilimleri Dergisi*, 3(1), 16-23.

GİRİŞ

Baklagillerden olan kuru fasulye, nohut, mercimek, barbunya ve börülce protein bakımından yüksek, yağ bakımından düşük, vitamin ve mineral bakımından zengin bir içeriğe sahiptir (Şehirali, 1988). Fasulyenin dünyada ekim alanı ve üretim miktarı bakımından, yemeklik tane baklagiller grubunda en önde yer almaktadır. Dünyada yaşanan iklim değişikliği, pandemi, savaşlar, küresel ekonomik krizler, gıda fiyatlarındaki küresel artış, gıda ihtiyacının karşılanmasında tarım sektörünün önemini artırmıştır. Bu durumda besinsel açıdan bitkisel proteinin ana kaynağı olan yemeklik bakliyatlar, dünyada ve ülkemizde alternatif olarak görüldüğü için gıda güvenliğinin sağlanmasında en önemli ürün gruplarından biri haline gelmiştir (Berk, 2016). Kuru fasulye dünyada toplam 35.920.593 ha üretim alanı, 27.715.024 ton üretim miktarına sahiptir. Türkiye’de kuru fasulye üretim alanı bakımından 2021 yılı itibariyle dünya üretim alanının %0.30’u üretim miktarının %1.10’una sahiptir. Ancak 2005-2022 yılları arasında üretim alanı %-31.26, daralmasına rağmen, üretim miktarı, teknolojik yenilikler, tohum, gübreleme ve sulama sistemlerinin modernizasyonu ile %28.57 artış göstermiştir. Konya ilinde 9.928 ha kuru fasulye üretim alanına sahip olup, 2005-2022 yılları arasında üretim alanı %-30.10 daralma gerçekleşmiş, buna karşın üretim miktarı belirtilen iyileşmelerden dolayı %11.56 artış göstermiştir. Uzun yıllar kuru fasulye üretim alanı ve miktarı bakımında Türkiye’de ilk sırada olan Konya ili son yıllarda bu yerini kaybetmiştir. Araştırma alanı Çumra ilçesi 2.400 ha üretim alanı ve 7.285 ton üretim miktarına sahiptir. Üretim alanı 2005-2022 yılları arasında %-46.66, üretim miktarı %-35.24 azalış gerçekleşmiştir. Son yıllarda bölgede hastalık ve zararlıların artması üretim alanlarını daraltmış dolayısıyla üretim miktarı azalmıştır.

Tablo 1. Kuru Fasulye Üretim Alanları (ha) ve Üretim Miktarları(ton)

	2005	2010	2015	2021	2022	
Üretim Alanı	Çumra	4.500	8.538	8.500	5.500	2.400
	Konya	14.204	20.429	19.185	17.399	9.928
	Türkiye	141.200	103.381	93.584	107.796	97.052
	Dünya	26.829.974	31.087.466	31.604.515	35.920.593	-
Üretim Miktarı	Çumra	11.250	30.822	32.788	16.520	7.285
	Konya	29.693	69.446	72.869	57.285	33.128
	Türkiye	210.000	212.758	235.000	305.000	270.000
	Dünya	19.067.924	24.780.792	26.291.935	27.715.024	-

Kaynak: TÜİK, 2022; FAO, 2021

Konya ili Çumra ilçesinde kuru fasulye üretim alanı ve miktarı yıllar itibariyle hızla azalmakta olup bölgedeki tarım işletmelerinin mevcut sermaye yapılarının ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada Konya ili Çumra ilçesinde kuru fasulye üretimi yapan işletmelerin sermaye yapısı incelenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Konya ilinde 9.928 ha alanda kuru fasulye üretimi yapılmakta olup, Çumra ilçesi bu alanın %31,61’ini (2.400 ha) kapsadığı için çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmada birincil ve ikincil verilerden faydalanılmıştır. Kullanılan birincil veriler, gönüllülük esasına dayalı anket uygulamaları vasıtasıyla elde edilmiştir. Veriler 2021 üretim yılına ait olup bizzat araştırmacılar tarafından kuru fasulye üretimi yapan çiftçilerle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Birincil verilerin yanı sıra, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının araştırma sonuçları ve veri kaynaklarından da yararlanılmıştır.

Araştırmada örnekleme hacmi tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemine göre aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{\sum(Nh * Sh)^2}{N^2 * D^2 + \sum(Nh * Sh^2)} \quad (1)$$

$$D^2 = \frac{d^2}{z^2} \quad (2)$$

formülde;

n: Örnek sayısı,

N: Ana kitledeki işletme sayısı,

Nh: h'inci tabakadaki işletme sayısı,

Sh: h'inci tabakanın varyansı,

d: Ana kitle ortalamasından izin verilen hata payı,

z: Hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki z değerini ifade etmektedir.

Örnek hacmi %5 hata payı ve %95 güven sınırları içerisinde 83 olarak hesaplanmıştır. Belirlenen örnek hacminin tabakalara dağıtımı varyasyon katsayısına göre 0-15 dekar işletme grubunda 7, 16-50 işletme grubunda 45 işletme, 51 ve daha büyük işletmelerde 31 işletme olacak şekilde tabakalandırılmıştır. Veriler işletmelerin genişlik grupları itibari ile tabaka ortalamalarına göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışmada GSÜD, tarımsal faaliyetlerden elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün hacmini çiftçilerin eline geçen ürün fiyatlarıyla çarparak bulunan sonuca, bitkisel ve hayvansal sermayenin üretkenlik değeri ekleyerek hesaplanmıştır. Saf hasıla, tarım işletmelerinin başarı düzeylerini ölçmede kullanılan objektif bir hesaplama ölçütüdür. Bu sebeple saf hasılanın yılsonunda en azından işletmeye yatırılan sermayenin getireceği faize eşit olması arzu edilmektedir (Bülbül, 1973). Safhasıla gayrisafi hasıladan işletme masraflarının çıkarılması sonucunda elde edilmiştir (Erkuş ve Demirci, 1985). Öz sermaye rantı (safî kar) işletmelerin yatırmış oldukları öz sermayenin karşılığında kazandıkları gelir olarak tanımlanmaktadır. İncelenen işletmelerde işletmecinin öz sermayesinin gelirini gösteren özsermaye rantı (safî kar) saf hasıladan borç faizleri ve kira bedelinin çıkarılması sonucunda elde edilmiştir. Sermaye devir oranı, işletmelerin başarısını ölçmek ve karşılaştırmak için kullanılacak bir diğer başarı kriteridir. İşletmenin yapmış olduğu üretim faaliyetleri sonucunda elde ettiği gelir ile sermayesi arasındaki oranı ifade eder. Sermaye devir hızı gayrisafi üretim değerinin, işletmenin toplam sermayesini kaç senede karşılayacağı ise sermaye devir hızı ile belirlenmiştir (Çetin ve Tipi, 2007; Oğuz ve Bayramoğlu, 2018). Fasulye yetiştiren tarım işletmelerinin sermaye yapıları sermayenin likiditesine göre sınıflandırılmıştır (Erkuş ve Demirci, 1985).

BULGULAR VE TARTIŞMA

İncelenen İşletmelerde Aktif ve Pasif Sermaye Yapısı

Aktif sermaye, duran varlıklar, orta vadeli varlıklar ve dönen varlıklar olarak üç grupta incelenmiştir. Duran varlıkların toplam 2.605.915,87 TL ile aktif sermayenin %87.12'sini oluşturduğu belirlenmiştir. İşletmeler ortalamasına göre %72.52'sini toprak sermayesi, %15.48'ini bina sermayesi oluşturduğu tespit edilmiştir. Orta vadeli varlıklar 336.007,83 TL ile aktif sermayenin %11.23'ünü oluşturmakta olup, %75.94'ünün makine ve alet varlığı, %24.06'sının damızlık hayvan varlığı olduğu

belirlenmiştir. Dönen cari varlıklar işletmeler ortalamasında 49.374,39 TL ile aktif sermayenin %1.63'ünü oluşturduğu belirlenmiş, %38.98'ini para mevcudu ve alacaklar, %31.98'ini malzeme ve mühimmat sermayesi, %34.43'ünü satılacak hayvanlar, %5.54'ünü satılacak hayvanlar oluşturduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilir bir işletme için sermaye şu şekilde dağıtılmalıdır: %25 arazi sermayesi, %25 bina sermayesi, %25 hayvan sermayesi, %10 alet ve makine sermayesi, %10 malzeme ve mühimmat sermayesi ve %5 para sermayesi (Erkuş ve Demirci, 1995). Örs 2018 yılında araştırma bölgesinde yaptığı çalışmada toprak sermayesi %35.70, hayvan sermayesi %18.97 ve bina sermayesi %18.84 olarak tespit etmiştir. Bozdemir 2017 yılında yaptığı çalışmada sermaye gruplarının dağılımını toprak %76.67, bina %8.87, arazi ıslahı %3.34 ve bitki %0.51 olarak tespit etmiştir. Sonuç olarak, arazi sermayesinin sermaye grubu içindeki payı oldukça yüksektir. Türkiye'de nüfus hacmi ve nüfus hacminin büyüme hızı, ürün fiyat artışları, arsa fiyatları ve gelecekteki gelir projeksiyonları gibi faktörler arsa fiyatlarını etkilemektedir (Oğuz ve Bayramoğlu, 2018).

Tablo 2. İncelen İşletmelerde Aktif Sermayenin Dağılımı ve Oranları

Sermaye grupları	0-15		16-50		51+		İşletmeler ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Duran (Sabit) Varlıklar								
Toprak Varlığı	353.214,29	65.78	949.350,00	66.06	3.602.290,32	75.52	1.889.930,72	72.52
Arazi Islahı Varlığı	7.142,86	1.33	20.888,89	1.45	59.709,68	1.25	34.228,92	1.31
Bina Varlığı	127.142,86	23.68	266.666,67	18.56	329.290,32	6.90	278.289,16	10.68
Bitki Varlığı	49.494,93	9.22	200.248,53	13.93	778.390,92	16.32	403.467,07	15.48
Meyve Ağaçları ve Bağ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Toplam %	536.994,93	100.00	1.437.154,09	100.00	4.769.681,24	100.00	2.605.915,87	100.00
		70.18		86.62		87.87		87.12
Orta Vadeli Varlıklar								
Damızlık Hayvan Varlığı	113.700,00	51.94	60.946,67	30.68	102.274,19	18.20	80.831,33	24.06
Makine ve Alet Varlığı	105.214,29	48.06	137.705,56	69.32	459.561,29	81.80	255.176,51	75.94
Toplam %	218.914,29	100.00	198.652,22	100.00	561.835,48	100.00	336.007,83	100.00
		28.61		11.97		10.35		11.23
Dönen (Cari) Varlıklar								
Para Mevcudu ve Alacaklar	2.142,86	23.03	6.233,33	26.77	40.774,19	42.34	18.789,16	38.05
Malzeme ve Mühimmat	6.902,86	74.19	7.743,33	33.25	29.471,13	30.61	15.787,65	31.98
Satılacak Hayvanlar	0,00	0.00	7.800,00	33.50	20.967,74	21.78	12.060,24	24.43
Büyümekte Olan Bitkiler	259,00	2.78	1.509,91	6.48	5.078,73	5.27	2.737,34	5.54
Toplam %	9.304,71	100.00	23.286,58	100.00	96.291,79	100.00	49.374,39	100.00
		1.22		1.40		1.77		1.65
Toplam	765.213,93	100.00	1.659.092,89	100.00	5.427.808,52	100.00	2.991.298,09	100.00

Tablo 3'de işletmelerin pasif sermayeleri yabancı sermaye ve öz sermayeden oluştuğu görülmektedir. İncelenen işletmelerin borçları kısa vadeli, orta vadeli uzun vadeli ve indi borçlardan oluşmaktadır. Toplam borçlar ile indi borçların toplamı toplam yabancı sermayeyi vermektedir. İşletmeler ortalamasında toplam yabancı sermaye 638.346,39 TL olarak belirlenmiş olup toplam pasif sermayenin %21.34'ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Öz sermaye 2.352.951,70 TL olarak belirlenmiş toplam pasif sermayenin %78.66'sını oluşturduğu incelenen işletmelerin tamamında toplam pasif sermayenin yaklaşık ¾'ünün öz sermaye olduğu tespit edilmiştir. Özsermaye oranının yüksek olması karlılığa olumlu bir etkiye sahiptir. İşletmelerin aşırı borçlanması faiz yükünden dolayı sürdürülebilirliği negatif olarak etkileyecektir. Türkiye'deki tarımsal işletmelerin sermaye yapısı bölgelere göre araştırıldığında, toplam sermaye içinde özsermaye payının %90,47, yabancı sermayenin %9,53 olduğu

görülmektedir (Oğuz ve Bayramoğlu, 2018). Bu durum son zamanlarda banka faiz oranlarının artması ve tarla kiralalarının aşırı yükselmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 3. İncelen İşletmelerde Pasif Sermayenin Dağılımı ve Oranları

	0-15	16-50	51-+	İşletmeler ortalaması	
	TL	TL	TL	TL	%
Kısa Vadeli Borçlar	8.714,29	19.622,22	34.322,58	24.192,77	0.81
Orta Vadeli Borçlar	14.285,71	7.066,67	36.935,48	18.831,33	0.63
Uzun Vadeli Borçlar	0,00	13.911,11	49.516,13	26.036,14	0.87
Toplam	23.000,00	40.600,00	120.774,19	69.060,24	2.31
İndi borçlar	80.000,00	395.438,89	932.129,03	569.286,14	19.03
Borçlar Toplamı	103.000,00	436.038,89	1.052.903,23	638.346,39	21.34
Öz Sermaye	662.213,93	1.223.054,00	4.374.905,29	2.352.951,70	78.66
Toplam Pasif Sermaye	765.213,93	1.659.092,89	5.427.808,52	2.991.298,09	100.00

Tüm işletmeler ortalamasında, Gayrisafi üretim değerinin 542.503,20 TL olduğu; bunun %74.37'sinin bitkisel üretime ve %25.63'ünün hayvansal üretime ait olduğu belirlenmiştir. Bitkisel üretim değeri dekara 1.805,07 TL, hayvansal üretim değeri hayvan başına 19.051,12 TL olarak hesaplanmıştır. Düğmeci 2020 yılında araştırma bölgesinde yaptığı çalışmada GSÜD'nin %72,22'sini bitkisel üretim değeri, %27,78'ini hayvansal üretim değeri oluşturduğu hesaplanmış yapılan çalışmaya yakın değerler belirlenmiştir. Berk 2016 yılında yedi ilde kuru fasulye üreten işletmeler ile yaptığı çalışmada işletmeler ortalamasında dekara GSÜD 1.459,50 TL olarak belirlemiştir.

Tablo 4. İncelenen İşletmelerde Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD)

	0-15		16-50		51-+		İşletmeler ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel üretim değeri	49.494,93	56.29	200.248,53	72.31	778.390,92	75.52	403.467,07	74.37
Hayvansal Üretim değeri	38.428,57	43.71	76.685,23	27.69	252.263,34	24.48	139.036,13	25.63
Toplam GSÜD	87.923,50	100.00	276.933,76	100.00	1.030.654,26	100.00	542.503,20	100.00

Saf hasıla, tarım işletmelerinin başarı düzeylerini ölçmede kullanılan objektif bir hesaplama ölçütüdür. Bir anlamda saf hasıla, borçsuz ve kira ödemesi yapmadan çalışan bir işletmede aktif sermayenin faizinin karşılığı olarak düşünülmelidir. Bu sebeple saf hasılanın yılsonunda asgari olarak işletme için yatırılan sermayenin getirmesi beklenen faize eşit olması istenir (Bülbül, 1973). İşletmelerde saf hasıla işletme ortalamasında 283.899,83 TL olarak belirlenmiş olup dekara 1.159,33 TL olarak hesaplanmıştır. Ayrıca 100 TL'lik GSH'nin 44.19 TL saf hasıla karşılık geldiği tespit edilirken 100 TL'lik işletme masraflarından 85.49 TL değerinde saf hasıla sağlandığı belirlenmiştir. Ancak bu durumun işletme ölçeklerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiş, saf hasıla ve dekara düşen değerler işletme büyüklüğüne paralel olarak arttığı belirlenmiştir.

Tablo 5. İncelenen İşletmelerde Saf Hasıla (SH)

	0-15		16-50		51-+		İşletmeler ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
GSH	97.137,79	100.00	291.425,43	100.00	1.046.380,06	100.00	557.010,73	100.00
İşletme masrafları	71.913,71	74.03	179.170,25	61.48	454.907,97	43.47	273.110,90	55.81
Saf hasıla	25.224,07	25.97	112.255,18	38.52	591.472,09	56.53	283.899,83	44.19
Dekara	697,90		951,45		1.565,28		1.159,33	
İşletme sermayesine oranı (%)	3,30		6,77		10,90		8,02	
100 TL'lik işletme masrafına	35,08		62,65		130,02		85,49	

Özsermaye rantı (safi kar) işletmelerin yatırmış oldukları özsermayenin karşılığında kazandıkları gelir anlamına gelmektedir. İncelenen işletmelerde işletmecinin öz sermayesinin gelirini gösteren özsermaye rantı (safi kar) saf hasıladan borç faizleri ve kira bedelinin çıkarılması ile elde edilmiş olup, işletmeler ortalaması 250.875,50 TL olarak tespit edilmiştir. 0-15 dekar aralığındaki işletmelerde öz sermaye rantı 21.652,65 TL, 16-50 dekar aralığındaki işletmelerde 89.975,84 TL, 51 dekar ve üzeri işletmelerde 536.199,51 TL olarak belirlenmiş olup işletmelerin ölçeği arttıkça öz sermaye rantının arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. İncelenen İşletmelerde Özsermaye Rantı (TL)

	0-15	16-50	51-+	İşletmeler ortalaması
Saf Hasıla	25.224,07	112.255,18	591.472,09	283.899,83
Borç Faizleri ve Kira Bedelleri	3.571,43	22.279,33	55.272,58	33.024,34
Öz Sermaye Rantı	21.652,65	89.975,84	536.199,51	250.875,50

Sermaye devir oranı (SDO), işletmelerin başarısını ölçmek ve karşılaştırmak için kullanılabilir bir diğer başarı kriteridir. Bir işletmede üretim faaliyetleri sonucunda elde ettiği gelir ile sermayesi arasındaki oranı ifade eder. (Oğuz & Bayramoğlu, 2018). Tarım işletmelerinde gayrisafi üretim değerinin toplam aktif sermayeye bölünmesi sonucunda sermaye devir oranı belirlenmekte ve bunun 100 ile oranlanması sonucunda sermaye devir hızı (SDH) tespit edilmektedir. SDH gayrisafi üretim değerinin, işletmenin toplam sermayesini kaç yıl içinde karşılayacağını göstermektedir. İncelenen işletme gruplarında işletme başına SDO %17.11 ve SDH 5.95 yıl olduğu tespit edilmiştir. Yener, 2017 yılında araştırma bölgesinde süt işletmelerinde yaptığı çalışmada sermaye devir oranını %25.58 olarak belirlemiştir. Örs ve Oğuz (2019), çalışmasında IPARD'dan destek almayan işletmelerin %25,86 sermaye devir oranı ile 3.87 yıl IPARD'dan destek alan işletmelerin ise %27.59 sermaye devir oranı ile 3.62 yıl olarak hesaplamıştır. İncelenen işletmelerde sermaye devir hızı işletme ölçeği ile doğru orantılı olarak arttığı belirlenmiştir. Nitekim gayrisafi üretim değerinin, işletmelerin toplam sermayesinin kaç yılda karşılayacağını ölçtüğü olan SDH, işletmenin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Tablo 7. İncelen İşletmelerde Sermaye Devir Oranı (SDO) ve Sermaye Devir Hızı (SDH)

	0-15	16-50	51-+	İşletmeler ortalaması
GSÜD (TL)	87.923,50	276.933,76	1.030.654,26	542.503,20
Toplam Yatırım Sermayesi (TL)	765.213,93	1.659.092,89	5.427.808,52	2.991.298,09
Sermaye devir oranı (%)	11,49	16,69	18,99	17,11
Sermaye devir hızı (yıl)	8,70	5,99	5,27	5,95

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma kapsamında Konya ili Çumra ilçesinde kuru fasulye yetiştiren işletmelerin sermaye yapıları incelenmiştir. İşletmelerin aktif sermayesinin %87.12'sini duran varlıklar, %11.23'ünü orta vadeli varlıklar, %1.65'ini dönen varlıklar oluşturmaktadır. Duran varlıkların içinde toprak sermayesinin payı %72.52 olup, son yıllarda artan nüfus, salgın hastalıklar, savaş, arazilerin tarım dışı kullanımının artması gibi faktörlerin etkisi ile arazi fiyatlarının artmasının yanında toprağa olan manevi bağlılıkta etkili olmaktadır. İşletmelerde pasif sermayesinin %78.66'sını öz sermaye, %21.34'ünü yabancı sermaye oluşturmaktadır. Bu durumun banka faiz oranlarının artması ve tarla kiralalarının aşırı yükselmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. İşletmelerin daha yabancı sermayeye bağlı teknolojik yatırım yaptığı ve bu olanaklardan yeterince yararlanamadığı düşünülmektedir. Kamu finans kuruluşlarının tarım işletmelerine uyguladığı faiz politikasının tekrar değerlendirilmesi gerektiği, arazi fiyatlarının üzerindeki baskının azaltılması için tarıma uygun hazine arazilerinin işletmelere kiralanması gerektiği düşünülmektedir. İşletmelerde saf hasıla, işletmeler ortalamasında 283.899,83 TL olarak belirlenmiş olup dekara 1.159,33 TL, 100 TL'lik GSH'nin 44.19 TL saf hasıla, 100 TL'lik işletme masraflarından 85.49 TL değerinde saf hasıla sağlandığı belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde işletmecinin öz sermayesinin gelirini gösteren özsermaye rantı (safı kar) işletmeler ortalaması 250.875,50 TL olarak tespit edilmiştir. Kuru fasulye yetiştiren işletmelerde sermaye devir hızı 5.95 yıl olarak hesaplanmıştır.

Özellikle salgın hastalıklar, iklim değişikliği ve savaşların etkisi ile küresel gıda krizlerinin önüne geçilerek tedbirlerin alınması gerekmektedir. İnsan beslenmesi açısından içerdiği zengin besin elementleri ile kuru fasulye vazgeçilmez bir baklagildir. Dolayısıyla baklagil üretim alanlarının daralmasının önlenmesi işletmelerin üretim karlılıklarının artması ile mümkün olacaktır. Kuru fasulye üreten işletmelerin mazot gübre desteklemesi, fark ödemesi desteklemesi ve sertifikalı tohum kullanım desteklemelerinin yeniden değerlendirilerek destek miktarlarının ve destekleme politikalarının işletmelerin ölçeğine göre yapılması işletmelerin sürdürülebilirliğini olumlu etkileyeceği, bölgede kamu, üniversite, STK'ların işbirliği içerisinde çiftçilere yönelik eğitimler, paneller ve demonstrasyon gibi çalışmalarla çiftçilerin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırma alanına, depolama ve paketleme tesisi gibi tesisler yapılarak ürünün marka, kalite ve fiyatına olumlu yönde etki edecek alt yapılara da yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Berk, A. (2016). *Türkiye'de Kuru Fasulye Üreten İşletmelerin Ekonomik Analizi ve Etkinliklerinin Belirlenmesi*. (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Adana.
- Bozdemir, M. (2017). *Dane Mısır Üretiminde Kaynak Kullanım Etkinliğinin Belirlenmesi: Konya İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Konya.

- Bülbül, M. (1973). *Adana Ovası Tarım İşletmelerinin Ekonomik Yapısı Finansman ve Kredi Sorunları*, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Çetin, B. & Tipi, T. (2007). *Tarım Muhasebesi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Düğmeci, H. Y. (2020). *Yağlık Ayçiçeği Üreten Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi; Konya İli Çumra İlçesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Erkuş, A. & Demirci, R. (1985). *Tarımsal İşletmecilik ve Planlama*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Erkuş, A., & Demirci, R. (1995) *Tarımsal İşletmecilik ve Planlama*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara.
- Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, F., & Demirci, R. (1995). *Tarım Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No:5. Ankara.
- FAO (2021). Faostat, Statistic Database. <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (accessed Tarihi 15.04.2023).
- Oğuz, C., & Bayramoğlu Z. (2018). *Tarım Ekonomisi Kitabı*. Atlas Kitapevi. Konya.
- Örs, A. (2013). *Konya İli Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Konya.
- Örs, A. & Oğuz, C. (2019). *Comparison of economic analysis of dairy farms supported and non-supported by IPARD program: a case study of Konya Province, Turkey*, *Custos e Agronegócio Online*, 15 (2), 192-212.
- Şehirli, S. (1988). *Yemelik Dane Baklagiller*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
- TÜİK (2022). Bitkisel üretim istatistikleri <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim Tarihi 15 Nisan 2023).
- Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*.
- Yener A. (2017). *Konya İlinde Süt Sığırcılığı Yapan Aile İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenmesi ve Yayılmasına Etki Eden Faktörler*. (Doctoral dissertation), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.